

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Методичні рекомендації
до проходження навчальної практики
"Університетська освіта"
для студентів напряму підготовки
6.140103 "Туризм"
денної форми навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2013

Затверджено на засіданні кафедри туризму.
Протокол № 1 від 27.08.2012 р.

Укладачі: Єрмаченко В. Є.
Зима О. Г.
Лола Ю. Ю.

М54 Методичні рекомендації до проходження навчальної практики "Університетська освіта" для студентів напряму підготовки 6.140103 "Туризм" денної форми навчання / укл. В. Є. Єрмаченко, О. Г. Зима, Ю. Ю. Лола. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 32 с. (Укр. мов.)

Запропоновано завдання з метою закріплення теоретичних знань та отримання практичних навичок щодо планування, організації й аналізу освітньої активності студентів, формування позитивної життєвої позиції та громадської свідомості.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.140103 "Туризм".

Вступ

Глобалізація міжнародних економічних, політичних, соціальних, інформаційних процесів призводить до необхідності інтеграції освітянського простору, що передбачає покращення якості освіти, підтримку професійної мобільності студентів і науково-педагогічних працівників, можливість навчання та стажування у провідних вищих навчальних закладах та наукових установах за кордоном, а також забезпечення працевлаштування випускників навчальних закладів.

Виконання цих вимог є основою Болонського процесу, сутність якого полягає у впровадженні нових педагогічних технологій, посилення ролі самостійної роботи, усунення можливих перешкод для мобільності студентів, введення двох циклової освіти (бакалавр, магістр), впровадження європейської системи залікових одиниць трудомісткості для підтримки масштабної студентської мобільності (система кредитів) на основі ECTS (European Credit Transfer System).

Система дає можливість підтримати мобільність студентів у межах країн-учасниць, забезпечує взаємне визнання навчальних досягнень студента за періоди навчання в різних університетах (і навіть різних країнах). Система ECTS дозволяє акумулювати досягнення студента в умовах вибору ним власної траєкторії та темпу навчання. Вона робить навчальні програми легкими для ознайомлення та порівняння. ECTS є обов'язковим євростандартом Болонського процесу.

Приєднання до цього процесу дозволяє забезпечити потреби суспільства у кваліфікованих фахівцях, тобто вирішити одне з головних завдань держав у сфері освіти та науки. На сьогодні 47 європейських країн включно з Україною підписали Болонську декларацію, яка наголошує на необхідності європейської співпраці у забезпеченні якості вищої освіти, підвищенні якості підготовки фахівців, зміцненні довіри між суб'єктами освіти, мобільності, сумісності систем кваліфікацій, посиленні конкурентоспроможності Європейської системи освіти.

У 2005 році Україна приєдналася до Болонського процесу, що поставило перед вітчизняними вищими навчальними закладами нові завдання та висунуло нові вимоги до умов і якості їх освітньої діяльності. Перед студентами ж і випускниками постало питання щодо якості вищої освіти, яку вони здобувають чи вже здобули, та конкурентоздатності їх знань, умінь і навичок на вітчизняному, європейському та світовому ринках праці. Тобто сучасною вимогою до такої важливої сфери життя

українського суспільства, як освіта, є адаптація процесу отримання знань до потреб сучасного бізнесу.

Європейські стандарти освіти активно впроваджуються на базі **Харківського національного економічного університету**. Навчання побудовано відповідно до принципу "уніфікація форми (стандартизація дисциплін) – оригінальність змісту (наповнення модулів)" та дозволяє найбільш повно реалізувати переваги ХНЕУ, що пов'язані із високим рівнем розвитку науково-дослідницької роботи та її інтеграції з навчальним процесом і бізнес-середовищем. Усвідомлюючи, що в центрі будь-яких освітніх інновацій знаходиться студент, як основний суб'єкт навчального процесу, для першокурсників упроваджена навчальна практика "Університетська освіта".

Мета навчальної практики полягає у формуванні соціально-професійних та особистісних компетентностей студентів до ефективного навчання в університеті згідно з сучасними інтеграційними процесами в міжнародній освіті в контексті Болонського процесу.

Предметом навчальної практики є теоретичні і методичні підходи, практичні рекомендації щодо управління процесом власної освіти та придбанням соціально-професійних, комунікаційних та особистісних компетентностей.

1. Компетентності, що формуються під час навчальної практики

У результаті проходження практики студент має набути соціально-професійні компетентності:

1) здатність планувати свій професійний розвиток у період навчання:

ЗНАННЯ:

принципів організації навчального процесу;

особливості організації навчального процесу у вищих навчальних закладах;

сутність та методологія реалізації компетентнісного підходу;

методи і засоби навчання в університеті;

сучасних тенденцій освіти та бізнес-середовища;

ВМІННЯ:

користуватися освітнім європейським та національним простором;

знаходити та обирати освітні, наукові, спортивні, культурні заходи для власного розвитку;

орієнтуватися в сучасних тенденціях освіти та бізнес-середовища;

2) здатність орієнтуватися в можливостях, що надає Болонська система:
ЗНАННЯ:

сутність та принципи Болонського процесу, причини впровадження та очікувані результати;

основні підходи та етапи формування європейської вищої освіти;

зміст документів Болонського процесу;

сучасні принципи побудови та завдання вищої освіти у розвинених країнах;

послідовність дій для досягнення цілей Болонського процесу;

характерні особливості єдиної кредитно-трансфертної системи (ECTS), використання кредитів ECTS (визначення навчального навантаження студентів);

основні документи ECTS: інформаційний пакет, навчальний контракт, перелік оцінок дисциплін;

підходи до кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВНЗ України;

ВМІННЯ:

формує індивідуальний навчальний план студента;

порівнює схеми навчальних планів, структур залікових кредитів, змістових модулів, шкал оцінювання за спеціальностями і напрямками у ВНЗ різних країн Європи;

аналізує діючі в Європі механізми визнання еквівалентності документів про освіту;

3) здатність студентів першого курсу швидко пристосуватися до нового освітнього та культурного середовища:

ЗНАННЯ:

науково-освітнього, методичного, організаційного, техніко-технологічного, матеріального потенціалу університету;

організаційної структури університету;

своїх прав, обов'язків та можливостей;

ВМІННЯ:

працювати з науковою літературою та законодавчими документами;

з'ясувати необхідну інформацію;

встановлювати контакти з одногрупниками;

активно включитися в студентське життя.

Поведінкові компоненти:

✓ готовність до саморозвитку;

✓ готовність до розвитку творчих здібностей;

✓ готовність до активних дій;

- ✓ готовність до самостійної та командної роботи;
- ✓ готовність до творчої діяльності та моделювання практичних ситуацій;
- ✓ готовність до критичного, позитивного сприйняття різноманітних думок.

Комунікація:

- ✓ прийняття участі в командній роботі;
- ✓ побудова ефективної взаємодії між членами групи та встановлення комунікаційних зв'язків з іншими групами;
- ✓ презентація своїх позицій та ведення діалогу щодо розглянутого проблемного питання;
- ✓ підтримка позитивного настрою в групі.

Автономність та відповідальність:

- ✓ здатність приймати рішення та самостійно планувати свій професійний розвиток;
- ✓ здатність самостійно виконувати завдання та нести за це відповідальність.

Мінімальний досвід:

особливості системи освіти в Україні;

культура спілкування та взаємодія в колективі.

Навчальну практику "Університетська освіта" проходять усі студенти першого курсу, напряму підготовки "Туризм".

2. Зміст навчальної практики

При проходженні навчальної практики студент має ознайомитися з програмою дисципліни, з її структурою, формами та методами навчання, видами та методами контролю знань.

Тематичний план навчальної практики здійснюється у таких формах: лекційні, практичні заняття, самостійна робота студента та проведення тренінгу.

Блок 1. Організація навчального процесу в Університеті відповідно до вимог Болонського процесу

Тема 1. Історія і традиції Харківського національного економічного університету в контексті освітньої інтеграції

Історія розвитку вищої освіти у світі та в Україні. Державні стандарти вищої освіти в Україні та врахування регіональних особливостей при

підготовці фахівців. Концептуальні засади розвитку Харківського національного економічного університету. Кодекс професійної етики та організаційної культури працівників і студентів ХНЕУ.

Основні структурні підрозділи університету. Особливості роботи бібліотеки. Студентські молодіжні центри та робота творчих гуртків. Розвиток студентського самоврядування як чинник забезпечення якості вищої освіти. Формування популярності здорового способу життя.

Тема 2. Організація навчального процесу на факультеті міжнародних економічних відносин за напрямом підготовки "Туризм"

Історичні передумови відкриття факультету. Основні засади роботи деканату МЕВ. Взаємодія представників деканату та студентів під час навчального процесу. Основні засади роботи кафедр. Знайомство з викладацьким складом кафедри. Викладання дисциплін професійного циклу англійською мовою. Спільна франко-українська програма підготовки магістрів "Туризм. Культурна спадщина. Дозвілля"

Тема 3. Основні складові компетентнісного підходу до організації вищої освіти за напрямом підготовки "Туризм"

Концептуальні основи щодо реалізації компетентнісного підходу в умовах формування глобального інноваційного суспільства зі збереженням досягнень та традицій національної вищої освіти. Формування компетентностей у студентів з урахуванням того, що вирішальну роль відіграє не тільки зміст освіти, але також і освітнє середовище вищого навчального закладу, організація освітнього процесу, освітні технології, включаючи самостійну роботу студентів. Розробка переліку компетентностей відповідно до Національної рамки кваліфікацій. Формування індивідуального навчального плану студента за напрямом підготовки "Туризм". Вступ до фаху.

Кваліфікаційні характеристики фахівця з туризму. Презентація курсів гуманітарного та професійного циклів. Системність і безперервність освіти фахівця туристичної індустрії. Безперервне, постійне самовдосконалення. Прояв студентської ініціативи.

Блок 2. Адаптація вищої освіти України до вимог Болонського процесу в умовах євроінтеграції України

Тема 4. Система освіти в системі партнерства України з іншими державами

Соціально-економічний розвиток держави в умовах євроінтеграції. Історія налагодження співробітництва України та ЄС. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС як важливого інструменту створення в Україні нової правової системи та громадянського суспільства. Розвиток науково-технічного, економічного, соціального, інтелектуального, інноваційно-технологічного та культурного партнерства в ЄС. Вхідження освіти і науки України у європейське інформаційне та освітнє поле.

Тема 5. Основні завдання, принципи та етапи формування зони європейської вищої освіти

Основні завдання та принципи створення зони Європейської вищої освіти. Цілі Болонського процесу: розширення мобільності студентів і викладачів; забезпечення працевлаштування випускників та привабливості європейської системи освіти; запровадження кредитної системи; формування системи контролю якості освіти. Запровадження системи (ECTS) накопичення кредитів. Спільна праця вищих навчальних закладів і студентів як компетентних, активних і конструктивних партнерів у формуванні зони європейської вищої освіти.

Тема 6. Інтеграція та демократизація вищої освіти країн Європи на основі Болонського процесу

Змістовність вищої освіти у країнах Європи та Америки. Основні документи Болонського процесу. Залучення європейських держав у Болонський процес. Євроінтеграція вищої освіти. Формування системи вищої освіти Європейських країн. Сучасні принципи побудови та завдання вищої освіти у розвинених країнах.

Доступ громадян до освіти. Заклади освіти. Ступеневість освіти. Кваліфікації. Організація навчання, академічний рік і екзамени. Методи і засоби навчання. Навчання студентів – іноземних громадян.

Тема 7. Європейська кредитно-трансферна система ECTS

Сутність Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS) у системі вищої освіти. Принципи, шляхи і засоби адаптації вищої освіти України до європейської системи перезарахування кредитів (ECTS). Проведення педагогічного експерименту щодо запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III – IV рівнів акредитації. Тенденції розвитку вищої освіти України на сучасному етапі. Відмінність та подібність систем вищої освіти України і Європейських держав. Передумови входження вищої освіти України до Болонського процесу: адаптація законодавства, структурні зміни освіти.

Основні документи та характерні особливості ECTS. Базові елементи системи. Зміст та структура інформаційного пакету навчальної дисципліни. Використання кредитів ECTS для визначення навчального навантаження студентів: інформаційний пакет, навчальний контракт. Структурна схема, навчальний план, за допомогою якого здійснюється організація навчального процесу. Форми проведення поточних та підсумкових контролів. Шкала оцінювання ECTS. Сумісність різних систем оцінювання із шкалою ECTS.

Тема 8. Запровадження у ВНЗ України кредитно-модульної системи організації навчального процесу

Форми організації навчання в умовах кредитно-модульної системи. Організаційно-методичне забезпечення кредитно-модульної системи. Контроль успішності студента та шкала оцінювання навчальних досягнень студента. Державна атестація студентів. Нормування навчального навантаження студента і викладача. Поняття про кредитно-модульну систему організації навчального процесу. Заліковий кредит як одиниця виміру навчального навантаження. Модуль як задокументована завершена частина освітньо-професійної програми. Змістовий модуль як система поєднаних навчальних елементів.

3. Методики активізації процесу практичної підготовки

При проведенні навчальної практики для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних навчальних технологій

таких, як: презентації, використання мультимедійних технологій, проблемні лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, ділові ігри, тренінги.

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Історія і традиції Харківського національного економічного університету в контексті освітньої інтеграції	Презентація Харківського національного економічного університету; метод вільних асоціацій з питання "Вища освіта в Україні"; метод "Робота в мережі" на тему "Мій вибір – ХНЕУ"
Тема 2. Організація навчального процесу на факультеті міжнародних економічних відносин за напрямом підготовки "Туризм"	Презентація факультету міжнародних економічних відносин; метод "Обговорення тематичних зображень" при розгляді питання "Привабливість та перспективність напряму підготовки "Туризм"
Тема 3. Основні складові компетентнісного підходу до організації вищої освіти за напрямом підготовки "Туризм"	Проблемна лекція та семінар-дискусія з питання "Важливість формування професійно-соціальних та особистісних компетентностей студента"; Презентація навчальних планів напряму підготовки "Туризм"; Тренінг "Моє професійне майбутнє"
Тема 4. Система освіти в системі партнерства України з іншими державами	Міні-лекція з питання "Сутність та переваги партнерства України з іншими державами"; метод вільних асоціацій з питання "Наслідки євроінтеграції України"
Тема 5. Основні завдання, принципи та етапи формування зони європейської вищої освіти	Семінар-дискусія та презентація з питання "Інтенсивність поширення Болонського процесу"
Тема 6. Інтеграція та демократизація вищої освіти країн Європи на основі Болонського процесу	Проблемна лекція та семінар-дискусія з питання "Іноземні студенти: особливості спілкування та взаємодія в навчальному процесі"; метод "Мозковий штурм" з питання "Методи адаптації іноземних студентів до інших умов життя та навчання"

1	2
Тема 7. Європейська кредитно-трансферна система ECTS	Метод "Переваги та недоліки з питання "Дослідження Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS)"
Тема 8. Запровадження у ВНЗ України кредитно-модульної системи організації навчального процесу	Робота в малих групах та дискусія за темою: "Оцінювання навчальних досягнень студента"

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми лекції обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, який не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздаванням студентам під час лекції друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. У процесі викладання лекційного матеріалу студентам пропонуються питання для самостійного розмірковування. При цьому лектор задає питання, які спонукають студента шукати розв'язання проблемної ситуації. Така система примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Наприклад, під час викладання теми "Інтеграція та демократизація вищої освіти країн Європи на основі Болонського процесу" пропонується більш детально зупинитися на розгляді проблемного питання "Іноземні студенти: особливості спілкування та взаємодія в навчальному процесі".

На початку проведення проблемної лекції необхідно чітко сформулювати проблему, яку необхідно вирішити студентам. У процесі викладання лекційного матеріалу слід уникати прямої відповіді на поставлені запитання, а висвітлювати лекційний матеріал таким чином, щоб отриману інформацію студент міг використовувати під час розв'язання проблеми.

Міні-лекції передбачають викладання навчального матеріалу за короткий проміжок часу і характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження.

На початку проведення міні-лекції за вказаними темами лектор акцентує увагу студентів на необхідності представити викладений

лекційний матеріал у так званому структурно-логічному вигляді. На розгляд виносяться питання, які зафіксовані у плані лекцій, але викладаються вони стисло. Лекційне заняття, проведене в такий спосіб, пробуджує у студента активність та увагу при сприйнятті матеріалу, а також спрямовує його на використання системного підходу щодо відтворення інформації, яку він одержав від викладача.

Проблемні лекції та міні-лекції доцільно поєднувати з такою формою активізації навчального процесу, як робота в малих групах.

Робота в малих групах дає змогу структурувати лекційні або практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Після висвітлення проблеми (при використанні проблемних лекцій) або стислого викладання матеріалу (при використанні міні-лекцій) студентам пропонується об'єднуватися у групи по 4 – 6 осіб і презентувати наприкінці заняття своє бачення та сприйняття матеріалу.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань. Однією з позитивних рис презентації та її переваг за умови використання в навчальному процесі є обмін досвідом, який здобули студенти під час роботи в певній малій групі. Презентації можуть проходити з використанням мультимедійного обладнання.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників щодо даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють уміння формулювати думки і висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Наприклад, при розгляді теми "Основні завдання, принципи та етапи формування зони європейської вищої освіти" пропонується не тільки визначити сутність європейської вищої освіти, та її принципів, а ще й обмінятися думками з приводу того, наскільки інтенсивно поширюється Болонський процес.

Метод "Обговорення тематичних зображень" дає змогу візуально сприймати інформацію, сприяє розвитку асоціативного мислення та кращому засвоєнню матеріалу. Так, при розгляді теми "Організація навчального процесу на факультеті міжнародних економічних відносин

за спеціальністю "Туризм" пропонуються зображення фахівців різних сфер туристичної індустрії. Необхідно обговорити що це за фахівці, особливості їх роботи, вимоги, які до них висуваються.

Метод вільних асоціацій – форма активізації навчання, що передбачає при розгляді питання виділення проблем, розробку комплексу заходів для їх вирішення. Наприклад, при розгляді теми "Система освіти в системі партнерства України з іншими державами" таким чином пропонується розглянути питання: "Наслідки євроінтеграції України".

Метод мозкового штурму спрямований на формування здатності студентів до генерування нових нестандартних ідей. Так, при розгляді теми "Інтеграція та демократизація вищої освіти країн Європи на основі Болонського процесу" пропонується зібрати та обговорити ідеї стосовно методів адаптації іноземних студентів до інших умов життя та навчання.

Метод "переваги та недоліки" сприяє розвитку здібностей до аналізування та критичного мислення. При вивченні теми "Європейська кредитно-трансферна система ECTS" після прослуховування відповідного матеріалу студенти мають висловити свої думки стосовно переваг та недоліків упровадження в національну систему освіти кредитно-трансферної системи.

Метод "Робота в мережі" спрямована на формування вміння працювати в команді та виділяти основні положення дискусії. Передбачається, що всі студенти поділяються на групи та обирається один координатор, який підходить до кожної групи, проводить моніторинг їх роботи та виділяє найбільш вагомі положення дискусій. Цей метод застосовано при засвоєнні теми "Історія і традиції Харківського національного економічного університету в контексті освітньої інтеграції" для обговорення питання "Мій вибір – ХНЕУ".

Тренінг – це запланований процес зміни ставлення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду, щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності або певній сфері.

4. План тренінгу "Моє професійне майбутнє"

Тренінг як особлива форма організації навчального процесу забезпечує не лише передачу знань, а створює певний емоційний заряд учасників, допомагає кожному зрозуміти власні бажання та спонукає до

глибинних процесів самопізнання. У зв'язку з цим актуалізуються пізнавальні інтереси та прагнення до саморозвитку, з'являються бажання використати нові знання в житті.

Відповідно до сучасних вимог економіки і стандартів освіти, головним завданням тренінгу є:

з одного боку, здійснювати індивідуалізовану підготовку спеціалістів з урахуванням потреб їх мобільності та ефективності, вирішення пріоритетних і актуальних питань практичної діяльності;

з іншого – надати змогу учасникам зрозуміти рівень розвитку своїх особистісних компетентностей та усвідомити вектор їх удосконалення, а також розвинути навички творчості та колективності, усвідомити сферу своїх інтересів та здібностей.

З метою формування здатності фахівців з туризму до бачення власної траєкторії розвитку в рамках навчальної практики "Університетська освіта" розроблено одноденну (6 годин) тренінгову програму для студентів першого курсу напряму підготовки "Туризм". План проведення тренінгу із зазначенням змісту модулів, тренінгових вправ, методів роботи та часу, необхідного для кожної структурної частини тренінгу наведено в табл. 2.

Таблиця 2

План проведення тренінгу "Моє професійне майбутнє"

Час	Модуль навчання	Зміст модуля	Методи роботи
1	2	3	4
10.00 – 10.07	Знайомство (Блок 1)	❖ Вступне слово тренера	Діалог
10.07 – 10.45		❖ Процедура знайомства	Міні-презентації учасників
10.45 – 11.05		❖ Формування списку цілей та очікувань учасників	Міні-презентації учасників
11.05 – 11.15		❖ Встановлення правил взаємодії в групі	Мозковий штурм
11.15 – 11.30		❖ Узгодження графіка роботи	Дискусія
11.30 – 11.45	Перерва		
11.45 – 11.55	Усвідомлення вектору власного розвитку (Блок 2)	❖ Формування групової взаємодії	Гра "Павутиння"
11.55 – 12.10		❖ Встановлення якостей гармонійної та успішної людини	Мозковий штурм (групова робота) та міні-лекція "Яка людина є гармонійною та успішною"
12.10 – 12.20			

1	2	3	4
12.20– 13.00		❖ Усвідомлення важливості такої властивості характеру як наполегливість	Гра "Білетик", дискусія
13.00– 13.15		❖ Виявлення власних здібностей та психологічних особливостей	Тести, дискусія
13.15– 14.00	Обід		
14.00– 14.10	Привертання уваги до послуг, що надаються (Блок 3)	❖ Формування групової взаємодії	Гра (рухавка)
14.10– 14.30		❖ Усвідомлення власних професійних прагнень	Індивідуальна робота: "Моя професійна мета, що для цього потрібно, що заважає та які дія можна прийняти"; презентація в групі
14.30– 15.00		❖ Побудова позитивного командного духу групи	Вправа "Будинок знань"; дискусія
15.00– 15.30		❖ Зворотний зв'язок	Висловлювання думок та своїх відчуттів по колу

Очікується, що результатами тренінгу стануть:

- 1) розширення знань стосовно формування та реалізації стратегічних планів свого професійного та особистісного розвитку;
- 2) здатність встановлювати мету та розробляти систему заходів для її досягнення;
- 3) здатність ефективно взаємодіяти з учасниками динамічних груп.

5. Самостійна робота студентів

Для засвоєння змісту навчальної практики "Університетська освіта" значну увагу необхідно приділяти самостійній роботі.

Відповідно до визначеної мети, завдань, компетентностей, що формуються під час проходження навчальної практики, з урахуванням змістовно-організаційної структури тренінгу розроблено зміст управління самостійною роботою студентів. Крім аудиторної самостійної роботи передбачено позааудиторну роботу, сутність якої, компетентності, час та критерії оцінювання наведені в табл. 3.

Самостійна позааудиторна робота студентів під час проходження навчальної практики

№	Індивідуальна робота	Компетентності, що набуваються	Час	Критерії оцінювання
1. Позааудиторна СРС	Есе на тему "Яким я бачу своє навчання в університеті"	<p>Знання: форм, видів та результатів навчання в університеті.</p> <p>Уміння: формувати власну позицію зі встановлених питань, логічно та послідовно викладати думки, опрацьовувати літературні джерела.</p> <p>Комунікація: висвітлення своєї позиції групі та колективне обговорення.</p> <p>Автономність: індивідуальне та повне виконання завдання</p>	1 год	Представлення власної точки зору, аргументованість, новизна ідеї; грамотність та послідовність викладення, презентація, вміння (коректно) відстоювати власну позицію
2. Позааудиторна СРС	Есе на тему "Яким я бачу своє професійне майбутнє"	<p>Знання: власних здібностей, амбіцій та бажань, сучасних тенденцій освітньої діяльності та розвитку туристичної індустрії.</p> <p>Уміння: розробка стратегії власного розвитку.</p> <p>Комунікація: презентація своєї позиції групі та колективне обговорення.</p> <p>Автономність: індивідуальне та повне виконання завдання</p>	1 год	Представлення власної точки зору, аргументованість, новизна ідеї; грамотність та послідовність викладення, презентація, вміння (коректно) відстоювати власну позицію
3. Позааудиторна СРС	Індивідуальна навчально-дослідна робота	<p>Знання: комплексні знання з обраного питання.</p> <p>Уміння: аналізувати та систематизувати інформацію, що набута з різних інформаційних джерел.</p> <p>Комунікація: презентація досліджень у групі та колективне їх обговорення.</p> <p>Автономність: своєчасне та повне виконання завдання</p>	5 год	Актуальність; чіткість та грамотність визначення об'єкта, мети та завдань дослідження; доцільність використання методів та правильність проведення процедури дослідження; рівень проробки проблеми дослідження; логічне та аргументоване викладення матеріалу; наявність графічного матеріалу; чіткість висновків та узагальнень; уміння швидко знайти аргументовану відповідь

Самостійна робота студента передбачає вивчення додаткової літератури, а також роботу із законодавчими та нормативними матеріалами, друкованою та електронною літературою.

6. Структура есе

Робота над есе виконується студентом самостійно та передбачає розвиток уміння логічно та послідовно обґрунтовувати свої думки стосовно визначених проблемних питань.

Розмір есе складає 1 – 3 сторінки та включає короткий вступ, основну частину та висновки.

Вступ – суть і обґрунтування вибору даної теми, складається з ряду компонентів, зв'язаних логічно й стилістично.

На цьому етапі дуже важливо правильно сформулювати питання, на яке ви збираєтеся знайти відповідь у ході свого дослідження.

При роботі над введенням можуть допомогти відповіді на такі питання: "Чому тема є важливою в даний момент часу?", "Які поняття будуть залучені в ході міркування по темі?".

Основна частина містить теоретичні основи обраної проблеми й виклад основного питання.

Дана частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій з цього питання. Тому важливе значення мають підзаголовки, на основі яких здійснюється структурування аргументації. Там, де це необхідно, як аналітичний інструмент можна використовувати графіки, діаграми й таблиці.

У процесі побудови есе необхідно пам'ятати, що один параграф повинен містити тільки одне твердження й відповідний доказ, який може бути підкріплений графічним та ілюстративним матеріалом. Отже, наповнюючи змістом розділи, необхідно в межах параграфа обмежити себе розглядом однієї головної думки.

Добре перевірений спосіб побудови будь-якого есе – використання підзаголовків для позначення ключових моментів аргументованого викладу: це допомагає подивитися на те, що передбачається зробити (і відповісти на запитання, чи логічним та креативним є задум). Такий підхід допоможе досягати певної мети в даному дослідженні.

Використання підзаголовків може також свідчити про наявність або відсутність логічності у висвітленні теми.

Висновок – узагальнені та аргументовані судження стосовно розглянутого проблемного питання із вказівкою області застосування результатів дослідження.

7. Індивідуальна навчально-дослідна робота

7.1. Сутність та вимоги до оформлення ІНДР

Індивідуальна навчально-дослідна робота (ІНДР) виконується самостійно, однак передбачена можливість консультування з викладачем протягом визначеного періоду відповідно до графіку навчального процесу.

На першому етапі знайомства студентів із новими умовами навчального процесу широке їх залучення до науково-дослідної роботи, збагачення їх знань, розвиток здібностей до творчого мислення, наукового аналізу явищ, процесів є принципово важливим завданням.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДР) передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних виробничих ситуацій, а також розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами.

ІНДР виконується з метою придбання необхідних умінь та навичок використання сучасної методології наукових досліджень, управління науково-пошуковими процесами в Україні.

Індивідуально навчально-дослідна робота припускає наявність таких елементів наукового дослідження:

практичної значущості;

комплексного системного підходу до вирішення завдань дослідження;

теоретичного використання передової сучасної методології і наукових розробок;

наявність елементів творчості.

Для розкриття теми роботи використовується комплексний системний підхід, що передбачає розгляд предмета дослідження під різними точками зору – з позицій теоретичних основ, концепцій та

методологій освітянських процесів, підходів і критеріїв обґрунтування системи освіти в Україні з відповідною логікою викладу.

У процесі виконання ІНДР, разом з теоретичними знаннями і практичними навичками, студент повинен продемонструвати здібності до науково-дослідної роботи і вміння творчо мислити.

Індивідуальне завдання складається з таких складових частин: титульної сторінки, змісту, вступу, основної частини, висновку, списку літератури, додатків до індивідуального завдання (при необхідності).

Титульна сторінка. Повинна містити назву університету, кафедри, навчальної дисципліни, тему ІНДР, прізвище, ініціали студента, номер академічної групи (приклад наведено в додатку А).

Зміст. Повинен відтворювати назви розділів та підрозділів, які розкривають тему ІНДР, із зазначенням номерів сторінок, на яких вони розміщені.

Вступ має розкривати актуальність обраної теми, її проблематику, перелік науковців, що займалися дослідженням цих питань, мету, об'єкт, предмет та завдання дослідної роботи.

Основна частина роботи (може включати декілька підрозділів) має включати теоретичний підрозділ з характеристикою сучасного стану проблеми, описом нормативно-правової бази, поглядом різних авторів на цю проблему, аналізом позитивних та негативних наслідків впливу проблеми на розвиток туристичної індустрії.

Практичний підрозділ складається з аналізу статичної інформації, ситуаційних завдань, вирішення яких має супроводжуватися обґрунтованими висновками.

Висновок має включати обґрунтовані висновки студента щодо досягнення мети роботи, а також рекомендації щодо покращення стану туристичної індустрії.

Обсяг ІНДР повинен становити у друкованому варіанті 10 – 15 сторінок. Орієнтована кількість сторінок у розділах: вступ – 1 сторінка, основна частина – 8 – 12, висновок – 1 – 2.

Список літератури необхідно скласти у певному порядку: спочатку наводяться за алфавітом законодавчі та нормативні акти, статистичні довідники, загальна та спеціальна література, а потім надається перелік ресурсів мережі Інтернет. Відомості про джерела, які включені до списку, необхідно подавати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням праць.

Додатки. У додатки можуть бути включені матеріали, що є копією документів, звітів, або розрахункові таблиці, узагальнюючі схеми чи діаграми. При наявності кількох додатків оформлюється окрема сторінка "ДОДАТКИ", номер якої є останнім, що відноситься до обсягу ІНДР.

ІНДР слід оформляти відповідно до "Методичних рекомендацій про вимоги щодо оформлення рефератів, курсових, ІНДР, дипломних та магістерських робіт", розроблених і затверджених на кафедрі туризму.

7.2. Тематика ІНДР

1. Європейський вибір України в сфері освіти.
2. Входження освіти й науки України в Європейське інформаційне та освітнє поле як вагомий чинник економічного, соціального, інтелектуального, інноваційно-технологічного та культурного розвитку.
3. Загальні принципи формування систем вищої освіти в Європейських і інших країнах.
4. Система вищої освіти деяких країн.
5. Історія розвитку системи освіти в Україні.
6. Вища освіта України.
7. Принципи формування змісту кваліфікацій і структур ступенів.
8. Компетентнісний підхід у навчанні.
9. Європейська кредитно-трансферна система та системне накопичення ECTS.
10. Сфера професійної діяльності.
11. Предмет професійної діяльності.
12. Основні засади підготовки фахівців у сфері туризму.
13. Рівні підготовки фахівців з туризму.
14. Формування переліку компетентностей спеціалістів з туризму.
15. Освітньо-професійні програми.
16. Модульний принцип побудови освітньої діяльності.
17. Формування індивідуального навчального плану студента за спеціальністю.
18. Порівняння систем освіти в Україні та Франції (Польщі, США або будь-якої іншої країни світу).
19. Управління якістю освіти на основі компетентнісного підходу.

20. Аналіз методів самостійної роботи студентів.
21. Порівняння методів оцінювання студентів у різних вузах.
22. Розвиток студентського самоврядування як важливого чинника забезпечення якості вищої освіти.

8. Система контролю знань студентів та рівня сформованих компетентностей

Система оцінювання рівня придбання знань, умінь та навичок студентів у рамках визначених компетентностей передбачає отримання балів за всіма формами проведення занять: лекційні, практичні заняття, самостійна робота студента, та проведення тренінгів.

Оцінювання здійснюється за накопичувальною 100-бальною шкалою. Елементи контролю та розподіл балів наведено на рис. 1.

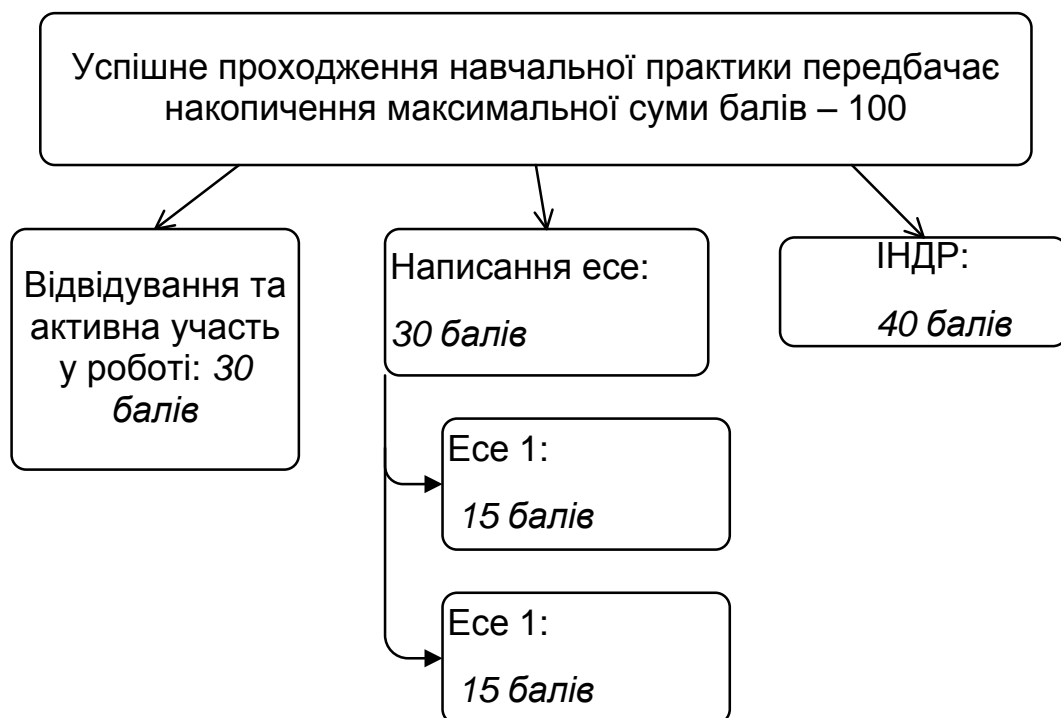

Рис. 1. Елементи контролю та розподіл балів

Як видно з рис. 1, перевірка та оцінювання знань студентів може проводитись у таких формах:

1) оцінювання відвідування занять та роботи студентів у процесі проведення лекцій, семінарів, тренінгів;

2) оцінювання виконання індивідуально-дослідної роботи;

3) оцінювання результатів написання есе (вимоги – додаток В).

Загальна оцінка з дисципліни визначається як добуток отриманих балів за визначеними елементами контролю. За відвідування та активну участь на заняттях під час проведення навчальної практики студенти можуть отримати максимальну кількість балів, що дорівнює 30 балам та складається з суми балів за кожне заняття. Максимальний розмір балів за кожне заняття розраховується за принципом: рівна кількість балів за кожне заняття, що залежить від їх кількості (згідно з навчальним планом).

Есе оцінюється за такими критеріями:

1) неординарність власної позиції – 1 бал;

2) обґрунтування актуальності теми – 2 бали;

3) повнота опрацювання інформаційних джерел – 2 бали;

4) логічність та послідовність викладення матеріалу – 2 бали;

5) повнота розкриття проблемного питання – 3 бали;

6) використання статистичної інформації – 1 бал;

7) наявність конкретних пропозицій – 2 бали;

8) обґрунтованість висновків – 1 бал;

9) своєчасність представлення – 1 бали.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання оцінюється за такими критеріями:

1) самостійність виконання – 2 бали;

2) обґрунтування актуальності теми – 3 бали;

3) повнота опрацювання інформаційних джерел – 4 бали;

4) аналіз законодавчих актів – 3 бали;

5) аналіз закордонного досвіду – 4 бали;

6) логічність та послідовність викладення матеріалу – 5 балів;

7) повнота розкриття проблемного питання – 5 балів;

8) використання статистичної інформації – 3 бали;

9) наявність конкретних пропозицій – 4 бали;

10) обґрунтованість висновків – 3 бали;

11) якість оформлення – 2 бали;

12) своєчасність представлення – 2 бали.

Підсумкова оцінка згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету в систему оцінювання конвертується в підсумкову оцінку за шкалою ECTS (табл. 4).

Таблиця 4

Переведення показників успішності знань студентів у систему оцінювання за шкалою ECTS

Відсоток студентів, які зазвичай успішно досягають відповідної оцінки	Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка за 12- бальною шкалою ХНЕУ	Оцінка за національною шкалою
10	A	відмінне виконання	12 – 11	відмінно
25	B	вище середнього рівня	10	відмінно
30	C	взагалі робота правильна, але з певною кількістю помилок	9 – 7	добре
25	D	непогано, але зі значною кількістю недоліків	6	задовільно
10	E	виконання задовольняє мінімальні критерії	5 – 4	
–	FX	потрібне повторне перескладання	3	незадовільно
–	F	повторне вивчення дисципліни	2 – 1	

Рекомендована література

Болонський процес у фактах і документах / упор. Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д. та ін. – К. ; Тернопіль : Вид. ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с.

ДК 003:2010 Класифікатор професій: чин. від 28 липня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ST001929.html.

Долженко О. В. Сорбонская и Болонская декларации: Информация к размышлению / Долженко О. В. // Вестник высшей школы: Alma mater. – 2000. – № 6.

Журавський В. С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти / В. С. Журавський, М. З. Згуровський. – К. : ІВЦ "Видавництво "Політехніка", 2003. – 200 с.

Інтеграція вищої економічної освіти у Європейський освітній простір : тематичний збірник нормативно-правових документів / укл. М. В. Афанасьєв ; за заг. редакцією докт. екон. наук., професора В. С. Пономаренка. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2005. – 144 с.

Кодекс професійної етики та організаційної культури працівників і студентів Харківського національного економічного університету / укл. М. С. Дороніна, О. М. Кузь, Г. В. Назарова та ін. ; за заг. ред. докт. екон. наук., проф. В. С. Пономаренка. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 32 с.

Конституція України. Затверджена ВРУ 28.06.1996 № 254/96 – ВР // Відомості ВРУ. – 1996. – № 30.

Концептуальні засади та напрями розвитку вищої освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0067323-11>.

Кремень В. Г. Болонский процесс: сближение, а не унификация / Кремень В. Г. // Зеркало недели. – 2003. – № 48 (473).

Національний освітній глосарій: вища освіта / І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш та ін. ; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. – К. : ТОВ "Видавничий дім "Плеяди", 2011. – 100 с.

Освітній портал. – Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/bologna/vprov/>.

Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003 – 2004 рр.) / за ред. В. Г. Кременя, авт. кол. Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д. та ін. – К. ; Тернопіль : Вид. ТДПУ, 2004. – 147 с.

Питання навчання студентів та аспірантів, стажування наукових і науково-педагогічних працівників у провідних вищих навчальних закладах та наукових установах за кордоном : Постанова КМУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/411-2011-п#n10>.

Пономаренко В. Економічний університет – концептуальні засади розвитку. Новий колегіум / Пономаренко В. – 2006. – № 3. – С. 3–16.

Про вищу освіту : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 20.

Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова КМУ від 23.11.2011 № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.

Про затвердження Порядку замовлення, видачі та обліку Додатка до диплома про вищу освіту європейського зразка (DIPLOMA SUPPLEMENT) та його опису, від 29.04.2010. № 365 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-10>.

Про затвердження плану заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 року, від 27.08.2010 р. № 1728 : Розпорядження КМУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1728-2010-р>.

Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні : Указ президента від 30.09.2010 № 926 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/926/2010>.

Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Закон України від 23.11.2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.

Про проведення міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцій та семінарів молодих учених та студентів на 2012 рік : Лист МОНмолодьспорт №1/9-678 від 08.09.11 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/22772/.

Програма економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" від 02.06.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0004100-10>.

Програма проведення педагогічного експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації : Наказ МОНмолодьспорт України від 23.01.2004 р. № 48 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [f.osvita.org.ua> bologna/vprov/pravo/2004nak_48.doc](http://f.osvita.org.ua/bologna/vprov/pravo/2004nak_48.doc).

Додатки

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра туризму

ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

з навчальної практики

"УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА"

на тему "ОСНОВНІ ПАРТНЕРСЬКІ ЗАСАДИ КРАЇНИ В РОЗВИТКУ
СИСТЕМИ ОСВІТИ"

Виконав:

студент 1 курсу 7 групи
факультету МЕВ
спеціальності "Туризм"

/підпис/

Н. А. Котова

Перевірив:

к.е.н., доцент

/підпис/

О. Г. Зима

Харків, 2013

Приклад структури індивідуальної навчально-дослідної роботи**ЗМІСТ**

ВСТУП	3
1. РОЛЬ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВАМИ	4
1.1. Європейський вибір України – невід’ємна складова її подальшого розвитку	4
1.2. Вхідження освіти й науки України в Європейське інформаційне та освітнє поле	7
2. СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ	10
2.1. Загальні принципи формування системи вищої освіти в Європейських та інших країнах світу	10
2.2. Принципи формування системи вищої освіти в Україні	13
ВИСНОВКИ	15
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	16

Рекомендації до написання есе

Есе студента – це самостійна письмова робота на тему, запропоновану викладачем.

Мета есе полягає в розвитку навичок самостійного творчого мислення й письмового викладу власних думок на підставі опрацьованого матеріалу та аргументів, відповідно до обраного підходу, стилю.

Написання есе дозволяє авторові навчитися чітко й грамотно формулювати думки, структурувати інформацію, використовувати основні категорії аналізу, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, ілюструвати поняття відповідними прикладами, аргументувати свої висновки; опанувати науковим стилем мови.

Есе повинне містити: чіткий виклад суті поставленої проблеми, включати самостійно проведений аналіз цієї проблеми з використанням концепцій і аналітичного інструментарію, розглянутого в рамках дисципліни, висновки, що узагальнюють авторську позицію щодо поставленої проблеми. Залежно від специфіки дисципліни форми есе можуть значно диференціюватися. У деяких випадках це може бути аналіз наявних статистичних даних щодо досліджуваної проблеми, аналіз матеріалів із засобів масової інформації й використанням досліджуваних моделей, докладний розбір запропонованого завдання з розгорнутими думками, підбір та детальний аналіз прикладів, що ілюструють проблему.

Побудова есе – це відповідь на питання або розкриття теми, що заснована на класичній системі доказів.

Структура апарата доказів, необхідних для написання есе

Доказ – це сукупність логічних прийомів обґрунтування істинності якого-небудь судження за допомогою інших щирих і пов'язаних з ним суджень. Доказ або аргументація – це міркування, що використовує факти, щирі судження, наукові дані й переконуюче нас в істинності того, про що йде мова.

Структура будь-якого доказу містить у собі три складові: теза, аргументи й висновки або оцінні судження. **Теза** – це положення (судження), що потрібно довести. **Аргументи** – це категорії, якими користуються при доказі істинності тези. **Висновок** – це думка,

заснована на аналізі фактів. **Оцінні судження** – це думки, засновані на наших переконаннях, віруваннях або поглядах.

Якість будь-якого есе залежить від трьох взаємозалежних складових:

- вихідний матеріал, що буде використаний (конспекти лекцій, запис результатів дискусій, власні міркування й накопичений досвід за даною проблемою);
- якість обробки наявного вихідного матеріалу (його організація, аргументація й доводи);
- аргументація (наскільки точно вона співвідноситься з піднятими в есе проблемами).

Процес написання есе можна розбити на кілька стадій:

обмірковування – планування – написання – перевірка – виправлення.

Зміст

Вступ	3
1. Компетентності, що формуються під час навчальної практики	4
2. Зміст навчальної практики	6
3. Методики активізації процесу практичної підготовки	9
4. План тренінгу "Моє професійне майбутнє	13
5. Самостійна робота студентів	15
6. Структура есе	17
7. Індивідуальна навчально-дослідна робота	18
7.1. Сутність та вимоги до оформлення ІНДР	18
7.2. Тематика ІНДР	20
8. Система контролю знань студентів та рівня сформованих компетентностей	21
Рекомендована література	24
Додатки	27

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Методичні рекомендації
до проходження навчальної практики
"Університетська освіта"
для студентів напряму підготовки
6.140103 "Туризм"
денної форми навчання**

Укладачі: **Єрмаченко Володимир Єгорович**
Зима Олександр Григорович
Лола Юлія Юріївна

Відповідальний за випуск **Єрмаченко В. Є.**

Редактор **Пушкар І. П.**

Коректор **Мартовицька-Максимова В. А.**

План 2013 р. Поз. № 190.

Підп. до друку Формат 60 x 90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 2,0. Обл.-вид. арк. 2,5. Тираж прим. Зам. №

Видавець і виготівник — видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*